

ribus, ac locis, adeoque absque ulla possibili inter se conventione, integros textus proferunt iisdem verbis, eadem structura, eodem ordine et dispositione, procul dubio admitti debet aliquis communis fons, unde eos depropserunt. Huiusmodi vero fons communis nequit esse traditio, uti contendunt quidam rationalistae mythici, ad suum systema adstruendum. Etsi enim humana traditio veritatem transmittere possit, spectata tamen humani ingenii veritate, impossibile naturaliter est, ut ipsam transmittat de uno in alium, ac successive in innumeros alias per diversa saecula iisdem verbis, eadem structura, eodem ordine. Necesse est ergo admittere quod ab adversariis negatur, ipsam nempe veritatem determinatam ab initio in sua forma ab aliquo fuisse; uti determinata fuit, ex. gr., in carminibus Homeri, in orationibus Ciceronis, etc. Cum igitur in citatis scriptis S. Irenaei, S. Clementis I., S. Justini, S. Polycarpi, Hermae, etc., innumeri prope textus citentur ex Evangeliiis, et quidem sub eadem forma; quis non irridebit absurdam hypothesisim Strausii, qui serio dicit Evangelia fuisse conscripta post dimidium secundi saeculi? Scilicet non modo Evangelia essent supposititia, sed omnia etiam opera eorum scriptorum.

2) *Prob. min. quoad testimonia externorum.* Referri possunt — a) veteres plerique haeretici, Ebion, Cerinthus, Marcion, aliique, qui nostris Evangeliiis, sicut ceteris N. T. scriptis usi sunt; quamvis enim suo modo ea explicare seu corrumpere tentaverint; nunquam tamen Apostolis abiudicare ausi sunt. Hinc S. Irenaeus (c. Haeres. l. 3. c. 11.) ait: « Tanta est autem circa Evangelia haec firmitas, ut et ipsi haeretici testimonium reddant eis, et ex ipsis egrediens unusquisque eorum conetur suam confirmare doctrinam. Ebionei etenim eo Evangelio, quod est secundum Matthaeum solo utentes, ex illo ipso convincuntur, non recte praesumentes de Domino. Marcion autem id quod est secundum Lucam circumcidens, ex his quae adhuc servantur penes eum, blasphemus in solum existentem Deum ostenditur. Qui autem Jesum separant a Christo, et impassibilem perseverasse Christum, passum vero Jesum dicunt, id quod secundum Marcum est praeferentes Evangelium, cum amore veritatis legentes illud corrigi possunt. Hi autem qui a Valentino sunt, eo quod est secundum Joannem ple-

nissime utentes, ad ostensionem coniugationum suarum; ex ipso detegentur nihil recte dicentes, quemadmodum ostendimus in primo (cap. 9.). Cum ergo hi, qui contradicunt, nobis testimonium perhibeant, et utantur his, firma et vera est nostra de illis ostensio ».

3) Ipsi *paganis* nobis testes sunt: quotquot enim ex illis contra Religionem Christianam scripserunt, de sacrorum librorum authentia ne levissimum quidem dubium moverunt. Ita Celsus, teste Origene (c. Celsum l. 3.), numquam negavit, libros sacros christianorum genuinos esse; imo plura laudat ex Evangeliiis, seque illa ex libris discipulorum Christi describere affirmat. Idem dicendum de Porphyrio, etsi, uti testatur S. Hieronymus, conatus ille sit Evangelia, Actus Apostolorum, aliosque libros refutare. Pariter Auctor Dial. de morte Peregr. irridet scriptoribus sacris; sed Apostolos et discipulos Christi librorum N. T. auctores esse non negat. Julianus Apostata (apud S. Cyrill. Alex. l. 10.) nomina quatuor Evangelistarum clare exprimit dicens: « Jesum quippe illum neque Paulus Deum dicere ausus est, neque Matthaeus, neque Lucas, neque Marcus, sed bonus ille Joannes ... primum id prodere ausus est ». Quare merito concludimus cum S. Jo. Chrysostomo (hom. 6. in I. Cor.): « Sufficiunt etiam qui nobis adversantur, ad contestandam librorum nostrorum antiquam originem, libri scilicet scripti a Celso et Bataneote (Porphyrio Batanea oriundo), qui cum ipso faciebat. Neque enim libris, qui post ipsos scripti fuerint, contradicere potuissent ».

262. Post haec quisque videt quam impudenter scripserit frivolus aequa ac impius recens auctor, formulam « secundum Matthaeum, Marcum, etc. », non indicare auctores Evangeliorum, sed solum illos, secundum quorum traditiones, Evangelia scripta fuere (1). Ipsi iam responderat Rosenmüller protestans (Scholia in

(1) « On sait que chacun des quatre évangiles porte en tête le nom d'un personnage connu soit dans l'histoire apostolique, soit dans l'histoire évangélique elle-même. Ces quatre personnages ne nous sont pas donnés rigoureusement comme des auteurs. Les formules, selon Matthieu, selon Marc, selon Luc, selon Jean, n'impliquent pas que dans la plus vieille opinion ces récits eussent été écrits d'un bout à l'autre par Matthieu, par Marc, par Luc, par Jean (c'est ainsi qu'on disait: "l'évangile selon les Égyptiens"); elles signifient seulement que c'étaient là les traditions provenant de chacun de ces Apôtres et se couvrant de leur autorité ». Renan (*Vie de Jésus*, Introduction).

Matth.): « Faustus Manichaeus, teste Augustino contra Faustum, libro 17. 2., 27. 2., 33. 3., ex titulis Evangeliorum confici posse putavit non esse ea ab ipsis quorum nomina gerunt, Evangelistis conscripta, sed ab aliis, qui se secundum eos scripsisse profiterentur. — Sed lapsus est Faustus ignorantia linguae graecae, quod nesciret $\tau\alpha\tau\alpha\ \text{Ματθαίον}$, $\tau\alpha\tau\alpha\ \text{Μαρκού}$, etc., idem esse ac Matthaei, Marci, etc. ». Quod deinde confirmat exemplis ductis ex Polybio, ex Actibus Apostolorum, et ex Aeliano.

263. *Prob. secunda pars I.* iisdem fere argumentis ac pars precedens. Nam — 1) Critici omnes librum substantialiter integrum et incorruptum reputant, si eiusdem codices antiquissimi cum recentioribus, quoad substantiam, plane convenient. Atqui si antiquissimi, qui detecti fuerunt, et in variis Bibliothecis asservantur, Evangeliorum codices inspiciantur, omnes tum in Ecclesia latina tum etiam in Ecclesia graeca, quoad substantiam, plane consentiunt. Ipsi, quorum intererat factam corruptionem asserere, nunquam ex collatione vetustiorum et recentiorum codicium eam probare potuerunt.

2) Crescit argumentum si cum textu originali consentiunt etiam versiones variis aetatibus, vel ab antiquis temporibus, variis in locis factae. Sed constat versiones prope innumeritas haberi; aliquas antiquissimas esse: eminent syriaca et latina, quae iam primo saeculo factae sunt. Omnes autem istae versiones, quoad substantiam, tam inter se, quam cum textu originali consentiunt. Cf. Bryan. Waltonum (Proleg. 5. n. 3.).

3) Liber a criticis integer et incorruptus habetur, si ex illo frequenter ab antiquis scriptoribus textus citantur, qui in nostris quoque codicibus eodem modo leguntur. Atqui ex Evangelii frequentissime et ab antiquissimis scriptoribus, ut a S. Ignatio M., S. Clemente Rom., S. Justino M., S. Irenaeo, Athenagora, Tertulliano, S. Theophilo Antioch., Clemente Alex., Origene etc. textus citantur, qui in nostris codicibus eodem modo leguntur. Imo similes citationes etiam frequenter occurrunt in genuinis Actis Martyrum, qui dum publice coram iudicibus ethnieis fidem suam profitebantur, facta atque verba S. Scripturae saepissime allegarunt. — Innumera sunt autem testimonia subsequentium sae-

culorum. Quare hoc argumentum concludimus verbis Tertulliani, qui loquens de corrupto a Marcionitis Evangelio Lucae (adv. Marc. l. 4. c. 4-5.), scribit: « Ego meum (Evangelium Lucae) dico verum, Marcion suum. Quis inter nos determinabit, nisi temporis ratio, ei praescribens auctoritatem, quod antiquius reperietur, et ei praedicans vitiacionem, quod posterius revincetur? In quantum enim falsum corruptio est veri, in tantum praecedat necesse est veritas falsum... Dico itaque apud illas (Ecclesiis Apostolicas), nec solum iam Apostolicas, sed apud universas quae illis de societate Sacramenti confoederantur, id Evangelium Lucae ab initio editionis sua stare, quod cum maxime tuemur, Marcionis vero plerisque nec notum, nullis autem notum ut non eo damnatum... Eadem auctoritas Ecclesiarum ceteris quoque patrocinabitur Evangelii ».

264. II. *Nullum assignari potest tempus*, quo substantialis corruptio fuerit possibilis. Etenim claritatis gratia consideremus tria tempora: — 1) tempus quo Apostoli adhuc vivebant — 2) tempus, quod statim secutum est Apostolorum mortem, nempe a saeculo I. exeunte usque ad saeculum II. medians — 3) tempus, quod inde ad nos usque processit. Atqui

Non Apostolis adhuc in vita degentibus. Quando enim agitur de corruptione substantiali Evangeliorum, res est gravissimi momenti: quis porro ausus fuisset sub ipsis Apostolorum oculis id attentare, putans scilicet Apostolos corruptionem illam cum pace permisuros? Imo si vel casu et sine malitia huiusmodi corruptio accidisset, nonne totis viribus Apostoli obstitissent, ne scripta, quae suo nomine circumferebantur, falsam magistri sui doctrinam referrent? Quis tantam indolentiam tribuat Apostolis, qui pro vera Christi doctrina disseminanda, innumeris periculis ac persecutionibus sese subiecerunt? Qui sanguinem pro Christo fuderunt certe non poterant permittere, ut aliqui eorum nomine abutentes impune Christi doctrinam corrumperent.

Non statim post Apostolorum mortem. Tunc enim recens adhuc erat Apostolorum doctrina: autographa sacrorum codicum aut saltem probata ab Apostolis exemplaria in Ecclesiis servabantur. Apostolorum ergo discipuli et successores immediati contra inductas corruptiones reclamassent. At vero discipuli illi, quorum

scripta supersunt, Polycarpus, Ignatius, Papias, Clemens, non modo non refragantur, sed ipsi iisdem scriptis utuntur ut indubitatis Apostolorum operibus; atque ea referunt quae nos nunc legimus in Evangelii. Eorum adversarii, Gnostici et Judaizantes, scripta eadem agnoscunt, eademque eludere conantur, non corruptiones comminiscendo, sed potius praeposteris interpretationibus.

Non sequentibus saeculis. Nam — 1) eo tempore multiplicata iam erant in toto orbe exemplaria, et versiones Evangeliorum; plura iam exstabant scripta Patrum, in quibus fere omnia Evangelii loca continebantur. Qui ergo non quidem solus, sed cum aliorum adiutorio, Evangelia, clam vel palam, substantialiter corrumpere voluisse; is quidem omnes codices, non uno in loco existentes, sed in toto orbe dispersos, omnes versiones omnesque Patrum commentarios in suam potestatem redigere, parem in omnibus mutationem perficere, mutatos christiano orbi absque ullo fraudis indicio iterum obtrudere debuisse: si tantum facinus attentare possibile est, quis non iudicabit impossibile illud perficere? Si enim aliqua tantum exemplaria corrupta essent, corruptio mox detecta fuisset ab aliis Ecclesiis; et quin illa ab his reciperentur, emendata potius fuissent iuxta exemplaria antiquiora et integra.

2) Constat porro iam *tribus primis saeculis* in Oriente et Occidente multas et magna ex parte ab Apostolis fundatas Ecclesias fuisse; libros N. T., ac praesertim Evangelia, apud ipsas conservari et publice praelegi. Si igitur in Oriente corruptio tentata fuisset, nonne eam detexissent et reprehendissent Occidentales? et his libros sacros corruptentibus nonne Orientales restitissent?

261. III. *Nullus assignari potest auctor corruptionis.* Vel enim Evangelia corrupserint — 1) ethnici, vel — 2) iudei, vel — 3) haeretici, vel — 4) christiani. Atqui

Non ethnici, nam — 1) hi Christianos sacrosque eorum libros contemnebant; eos proinde eliminare potius, quam corrumpere satagebant. Christiani vero impediebant quantum poterant, ne sacri libri in ethnicorum manus inciderent: quanto minus ergo passi essent eos corruptos ab eis recipere? Quod si substantiali corruptionem pagani tentassent, quis sibi persuadebit, fieri potuisse, ut omnes codices in suam potestatem redigerent, omnes depravarent, omnes corruptos Christianis restituerent; ita ut hi sine

murmure et contradictione eos reciperent tamquam libros sacros et fidei suae documenta?

2) Si ethnici libros sacros corrupserint, ea praecipue immutassent aut delessent, quae in iis de vanitate idolorum, de miraculis et divinitate Christi, de necessitate fidei in ipsum scripta leguntur; scilicet quae paganam superstitionem destruunt.

Non Iudei: quod probatur similibus argumentis. Nam restitissent imprimis totis viribus Christiani; et siquidem id illi tentassent, procul dubio corrupserint ea praesertim, quae ipsis contraria erant et indecora: omisissent vel mutilassent quae de miraculis Christi, de eius resurrectione et ascensione in coelum, de praedicto excidio templi et urbis, de gentis iudaicae dispersione, de Judaerum vanis traditionibus, de Pharisaorum hypocrisi, de Sacerdotum invidia, de Doctorum arrogantia, etc. narrantur. Atqui haec omnia in cunctis exemplaribus Evangeliorum reperiuntur.

Non haeretici. Nam — 1) Revera tentarunt nonnulli haeretici corruptionem, sed frustra; constat enim statim repressos fuisse conatus Tatiani Paulum corrigentis (Euseb. l. 4. c. 29.), Marcionis Lucam et Paulum mutilantis (Tertul. de praescript. c. 36.), Artemonis et aliorum varia in sacris libris innovantium (Euseb. l. 5. c. 26.). Et sane vel ab Ecclesiae primordiis exemplaria et versiones Evangeliorum erant ubique diffusae, per Asiam, Africam, Europam: scripta Patrum exscripta referunt plurima Evangeliorum loca, ut ex dictis constat. Si quis ergo corruptionem tentasset, statim reliqui reclamassent, quin corruptio possent unquam perfici.

2) Hinc S. Augustinus Manichaeos asserentes, apud catholicos sacras litteras corruptas haberi, de mendacio et calumnia accusat, et (c. Faustum l. 11. c. 2.) inquit: « O vocem a veritate fugacem, in amentia pertinacem! usque adeo invicta sunt quae adversus vos de divinis codicibus proferuntur, ut non sit aliud, quod dicatis, nisi eos esse falsatos »: imo talem corruptionem S. Doctor impossibilem reputat: « Quisquis enim, ait (ibid. l. 32. c. 16.), hoc primum ausus esset (hoc est, falsare sacros codices), multorum codicium vetustiorum collatione confutaretur, maxime quia non una lingua, sed multis eadem Scriptura contineretur ».

Non demum Christiani. Vel enim supponitur — 1) *aliquos* christianos libros sacros depravasse — vel 2) *omnes* in hoc facinus conspirasse. *Alterum* est evidenter absurdum; novimus enim ex historia, christianos, universim spectatos, maxima reverentia fuisse affectos erga libros sacros, ac praesertim Evangelia; tantum abest, ut voluerint ea corrumpere. Sed praeterea quomodo potuissent homines multitudine innumerabiles, locis infiniti, diversitate, indole, opinionibus simul in unam fraudem consentire? — Nec minus absurdum est *primum*. Si enim pauci corrupserint Evangelia, nonne Episcopi, quorum vigilantiae ac custodiae ea erant commissa, ipsis restitissent? Imo ipsa plebs christiana, cui libri sacri publice praelegebantur, nunquam admisisset huiusmodi corruptionem. Iam vidimus quomodo omnes restiterint Tatiano, Marcioni, alisque haereticis sacrorum librorum corruptionem tentantibus. Nonne strenue insurrexerunt Episcopi contra Apocrypha N. T.? Sed, quod silentio praeteriri non debet, cum quidam Triphyllus, uti narrat Sozomenus (*Hist. Eccl. l. 1. c. 11.*), verba faciens coram pluribus Episcopis, vocem aliquam immutare voluisset, *grabato* aliam vocem (*scimpodium*) elegantiorum, ut ipsi videbatur, substituendo; statim omnes commoti sunt, et S. Spiridion Episcopus publice eum reprehendit, atque a templo excivit. Et S. Augustinus, scribens ad S. Hieronymum (ep. 71.), eum monet, ut graecas potius *septuaginta*, quam hebraeas Scripturas interpretaretur; et dat hanc rationem, ne scilicet, suborta aliqua dissonantia, plebs turbaretur. Inter cetera scribit: « Quidam frater noster Episcopus cum lectitari instituisset in ecclesia, cui praeest, interpretationem tuam, movit quiddam longe aliter abs te positum apud Jonam prophetam, quam erat omnium sensibus memoriaeque inveteratum, et tot aetatum successionibus decantatum. Factus est tantus tumultus in plebe, maxime graecis arguentibus et in clamantibus calumniam falsitatis, ut cogeretur Episcopus (ea quippe civitas erat), Judaeorum testimonium flagitare... Coactus est homo velut mendositatem corrigere, volens post magnum periculum non remanere sine plebe ». In quo vero consistebat illa mutatio? in hoc solum, quod in libro Jonae prophetae ubi Septuaginta interpres *cucurbitam*, S. Hieronymus cum Aquila *heberam* verterat. Concludamus igitur cum eodem Augustino (de

util. creden. c. 3.): « Nihil mihi videtur ab eis impudentius dici, vel, ut mitius loquar, incuriosius et imbecillius, quam Scripturas divinas esse corruptas, cum id nullis in tam recenti memoria extantibus exemplaribus possent convincere ».

266. *Prob. tertia pars.* I. Ut quae in Evangelii aut aliis libris N. T. narrant uti vera ab omnibus admittantur, supposita eorum genuinitate et integritate, id solum requiritur, ut certo constet eorum Auctores tum debita scientia ornatos esse, tum candida sinceritate scrisse. Atqui utrumque constat de scriptoribus eorum librorum, sed praesertim Evangeliorum, et Actuum Apostolorum. Ergo.

Prob. min. quoad primam partem, nempe, *non defuit debita scientia*. Nam — 1) Plures eorum auctores testes erant oculati factorum, quae narrant. Hinc S. Joannes (I. Io. 1. 33.) ait: Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus et manus nostra contrectaverunt, de verbo vitae, ... quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis ». Et S. Petrus idem inculcat, dum scribit (I. Pet. I. 16.): « Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et praesentiam, sed speculatorum facti illius magnitudinis ». Illi vero, qui testes sunt auriti, quatenus non ipsi viderunt et audierunt Christum Dominum, ea scriperunt, quae ipsis communicata sunt a testibus immediatis fide dignissimis. Ita L. Lucas initio Evangelii sui advertit: « Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quae in nobis completae sunt rerum, sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis: visum est et mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile ».

2) Neque obstat, quod Apostoli et Evangelistae, exceptis Paulo et Luca, homines rudes fuerint. In iis enim, quorum notitia sensibili experientia obtinetur, et ad quae cognoscenda non nisi sensus sani requiruntur rectusque eorum usus, maioris auctoritatis est testis rudis et simplex, quam doctus, qui factis observatis sua saepenumero placita admiscet. Iamvero miracula ex gr. Christi consistebant in huiusmodi factis externis, quae a quolibet homine etiam maxime rudi per rectum sanorum sensuum usum